

- 1868-1914. Århus: Universitetsforlag i Aarhus.
- Hvidt, Kristian. 1976. *Danske veje vestpå - en bog om udvandringen til Amerika*. (Rebild National Park Society, inc.). København: Krohns Bogtrykkeri.
- Karstadt, Angela. 1997. Swedish-American English. Immigrant Language Mixing across Time and Space. *Multietnica* 20. Stockholm: Stockholms Universitet:16-20
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen. 1973. Tings gik like that. En dansk-amerikansk tekst og et bilingvistisk analyseperspektiv". *Danske Studier* 1973:108-118.
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen. 1974a. Åh, jeg hoboede. Dansk-amerikansk og en dansk-amerikaner. *Mål og Måle* 3, 1. årgang 1974.
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen. 1974b. De messy ting. Om kodeskift i dansk-amerikansk. *Festskrift til Kristian Hald*. København: Akademisk Forlag.
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen. 1975. Udvandring og sprog. Dansk i Nordamerika. *Mål og Måle* 4, 2. årgang 1975.
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen. 1992. The spoken Danish Language in the U.S. From Interaction to Recollection. Birgit Flemming Larsen & Henning Bender (red.). *Danish Emigration to the U.S.A.* Aalborg: The Danish Worldwide Archives in Collaboration with the Danish Society for Emigration History.
- Larsen, Birgit Flemming & Henning Bender (red.). 1991. *Danish Emigration to Canada*. Aalborg: The Danish Worldwide Archives in Collaboration with the Danish Society for Emigration History.
- Larsen, Birgit Flemming & Henning Bender (red.). 1992. *Danish Emigration to the U.S.A.* Aalborg: The Danish Worldwide Archives in Collaboration with the Danish Society for Emigration History.
- Larsen, Birgit Flemming & Henning Bender (red.). 1993. *On Distant Shores. Proceedings of the Marcus Lee Hansen Immigration Conference, Aalborg, Denmark, June 29 - July 1, 1992*. Aalborg: The Danish Worldwide Archives in Collaboration with the Danish Society for Emigration History.
- Lauttamus, Timo. 1989. Havaintoja koodinvaihdoista ja lainoista amerikansuomalaisten englannin kielessä. Nyssönen, H. & O. Kuure (red.). *XV Kielitieteen päivät Oulussa, 13. - 14.5. 1988*. Acta Universitatis Ouluensis, Series B, Humaniora 14. Oulu: University of Oulu:173-183.
- Lauttamus, Timo. 1990. Borrowing, code-switching, and shift in language contact: Evidence from Finnish-English bilingualism. *Language Contacts East and West. Studies in Languages* 22. Joensuu: University of Joensuu:32-53.
- Michaelson, Karsten Kjer. 1997. *Danskerne på Prærien. En beretning om Dannebrog, Dannevirke og Nysted i Howard County, Nebraska, USA*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Nielsen, George R. 1981. *The Danish Americans*. Boston: Twayne Publishers.
- Norman, Hans & Harald Runblom. 1988. *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800*. Oslo: Norwegian University Press.
- Poulsen, Inge Helst. 1992. Ånd og æbleskiver - om dansk-amerikanere og danskhed i Midtvesten. København: Institut for Kultursociologi, Københavns Universitet.
- Routley, Anne-Grete L. 1991. "Over there". *Dansk i Amerika*. København: Academic Press.
- Stilling, Niels Peter & Anne Lisbeth Olsen. 1985. *Et nyt liv. Den danske udvandring til Nordamerika i billeder og breve*. Aalborg: Strandbergs Forlag.
- Stølen, Marianne. 1993. *Harmonien. An Ethnohistorical Sociolinguistic Analysis of a Danish-American Organization*. Odense: Odense University Press.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
7. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1999

RUTSCHEBANEINTONATION: NOGLE FORELØBIGE BETRAGTNINGER

Af Mie Femø Nielsen (Roskilde Universitetscenter)

I mine data har jeg et par eksempler på ytringer med, hvad jeg foreløbig har kaldt for 'rutschebaneintonation'. Det er ytringer med indtil flere lokale intonationsbevægelser, der forekommer markante set i forhold til ytringens omgivelser.

Det første eksempel, jeg vil gennemgå, er fra en medarbejderudviklingssamtale i en større, international højteknologisk virksomhed i Danmark. Denne sekvens udspiller sig mellem en mandlig IT-chef ved navn Karsten og en kvindelig medarbejder ved navn Marianne.¹

Samtalen har været struktureret efter et skema, som medarbejderen inden samtalen skulle evaluere sig selv efter, og under samtalen sammenlignes denne selvevaluering med lederens evaluering af vedkommende, og det benyttes som et afsæt til at tale om kompetenceudvikling og udviklingsmuligheder fremover. Det sted i samtalen, hvor vi kommer ind, er i slutningen af denne evaluering, hvor der lægges op til at tale om andre ting, der evt. er af mere personlig art. Lederen har da taget initiativ til at tale om Mariannes trivsel, hendes fremtid, hvorefter han også vil drøfte hendes karrieremål:

Excerpt 1²

106 L: me:n øh::m (.) men oss i det i det hel taed har jeg været le-
107 (.) eller lær jeg >en lil smul usikker på hva< di:n
108 kai:laermål er
109 (.)
110 hva er det hva er det for (nod) ret:ning
111 du gern ve gå 'i°.
112 M: °jam det jar oss selv°=
113 =iså jar ska på skursus i kai:laerplan:lægn[ing i ok]t:tober
114 L: [°kai:erplanlægn°]
115 M: måned.s
116 L: hh *ha *ha *ha=lokey *ha *ha (.) .hh=
117 M: =ljam det var noed i ingeniørforeningen [havde lavet]=
118 L: [tja]

¹ Navnene i denne sekvens er dæknave, eftersom der er underskrevet fortrolighedsklausul med virksomheden.

² Indsamlet og udskrevet i efteråret 1997 af RUC-studerende Morten F.T. Hansen, Leisbeth Nellie Bacher Møller, Tina Pilgaard og Trine Tange som en del af et Modul 3-projekt på Dansk. Udskriften af sekvensen er efterfølgende retranskriberet af undertegnede.

Lederen gør et stykke arbejde for at få den ønskede respons fra Marianne. Han producerer først et forvarsel ('preliminary'), der lægger op til hans spørgsmål. Hun kunne være kommet ind med sit svar på et tidligere tidspunkt, nemlig efter "er" i lin. 108 og efter "retning" i lin. 110, men responderer ikke, før han har tydeligt final global intonation og faldende lydstyrke mod slutningen af sin tur.

I begyndelsen af hendes tur vælger hun hans tematiserede usikkerhed ud at respondere på i stedet for at besvare hans spørgsmål vedrørende hendes karrieremål, og hvilken retning hun gerne vil gå i. Denne første turkonstruktionsenhed ytrer hun med meget lav volumen. Men så sker der et skifte. Fra at have talt meget lavt kommer der pludselig mere power i stemmen. Nu eksisterer der ingen videoptagelse af denne samtale, men skiftet svarer nærmest til, at hun retter sig op i stolen. Og overgangen til denne næste turkonstruktionsenhed er så brat, at den ligefrem er direkte påhængt ('latched on') den foregående turkonstruktionsenhed.

Rent semantisk er hendes svar på det med karrieremålene og retningen, at hun ikke kan svare på det, fordi hun er usikker på det, men hun arbejder på at kunne blive i stand til at svare på det, idet hun vil tage på et kursus i det. Samtidig siger hun også, at 'det er ikke noget vi to skal finde ud af i denne samtale, før jeg ved det ikke, men jeg tager på kursus i at komme til at vide det', lidt i retning af: 'Hold op med at pille ved mig, jeg løser det selv'. Denne tolkning understøttes af hendes indledende "Iså", der dels fungerer disjunktivt med sit pitch reset, og dels kan hævdes at postulere en kausal kohæsin til den forudgående turkonstruktionsenhed; hun er usikker, ergo tager hun på kursus.

Der er noget påfaldende ved hendes intonation i den tur. Den gør turen iøjnefaldende i forhold til dens omgivelser. På grund af intonationen ledes tankerne dels i retning af distance til det sagte, og dels i retning af, at hun laver lidt sjov med det. Dette intuitive indtryk siger imidlertid intet om, hvad der er det særlige ved hendes intonation. Det forekommer mig, at hendes lokale skiftevis op- og nedadgående intonationsbevægelser udretter noget interaktionelt.

Det viser sig, at hendes ytring er organiseret rytmisk:

/ Iså jar ska på /
 / skursus i kai /
 / teerplanlæg /
 / n[ing i ok /
 / tober måned /

Der lader til at være en rytme på fire beat, hvor det første beat er prosodisk udhævet, enten med tryk eller opadgående lokal intonationsbevægelse eller begge dele. Selv i tredje linje, hvor der kun er tre beat, så gør det klusive 'k' i "ok", at der lige netop er en minimal pause på et splitsekund, der får næste prosodiske udhævning til at falde på femte beat.

Med sin intonation skaber hun rum for en lang turkonstruktionsenhed. Rent syntaktisk er der flere mulige færdiggørelsespunkter ('possible completion points') i løbet af turen, nemlig efter "kursus", efter "kai teerplanlægning" og efter "ok tober". Det er der imidlertid ikke rent intonationsmæssigt. Hendes rytmiske organisering af turen og det globale fald, der ikke projicerer at være 'nede' før efter "måned", projicerer, at der ikke er overgangsrelevans før da.

Elizabeth Couper-Kuhlen og Peter Auer har i amerikansk-engelske samtaler fundet, at den talende kan introducere en rytme ved at foretage prosodisk udhævning med quasi-faste intervaller (Couper-Kuhlen & Auer 1991, Couper-Kuhlen 1992, Couper-Kuhlen & Selting 1996). Endvidere har de fundet, at den første prosodiske udhævning i en ny tur i forhold til de sidste to prosodiske udhævninger af en forudgående tur kan afspejle graden af kohæsin mellem turene, og i overført betydning graden af momentan samhörighed eller mangel på samme mellem de interagerende.

I dette tilfælde er der tale om det sidste, eftersom lederen ikke falder ind på sit 'cue' og samler den etablerede rytme op og kommer ind på det næste beat. Han demonstrerer således ikke samhörighed ved at følge hendes etablerede rytme. I stedet responderer han på hendes tur, som om hun har produceret en 'laughable'.

En 'laughable' er et typisk konversationsanalytisk begreb, og det har venner som 'tellable' og 'accountable'. Der er tale om en forklaringsteknik, hvor fx verber eller adjektiver gøres til navneord. I tilfældet 'laughable' er det netop ikke tale om, at man bruger ordet på den sædvanlige måde som et adjektiv for 'noget morsomt eller le-værdigt'. Det bruges heller ikke som navneord i betydningen 'en morsomhed' eller 'en grinagtighed'. Nu er humor jo ikke en objektiv størrelse, så derfor virker det næppe særlig overbevisende, når jeg siger, at der sandelig ikke behøver at være tale om noget morsomt. Det kunne jo bare være mig, der ikke havde fattet pointen. Men jeg forsøger mig alligevel: Det behøver ikke at være noget morsomt. I stedet bruges ordet 'laughable' som en teknisk term om 'en ting eller enhed, der er produceret af den talende med det formål at frembringe latter', dvs. en 'lattervækker'. Der er altså tale

om produktion af tale, der skal fremkalde latter. Fx kan den talende markere dette ved selv at producere ytringen grinende og derved lægge op til 'co-laughter' eller sam-leen. Men nok om det.

Lederen responderer altså på hendes tur, som om hun har produceret en lattervækker. Først gentager han med lav volumen ordet 'karriereplanlægning', hvor han nærmest smager på ordet som var det en ny og eksotisk frugt, han lige skulle beslutte sig for, hvad han syntes om. Gentagelser kan betyde forskellige ting, fx bekræftelse, gøre grin med eller initiering af reparation. Påfaldende her er, at *hun* lægger tryk på 'kursus', og *han* fremhæver 'karriereplanlægning'. De har altså forskelligt fokus. Dette er endnu et vidnesbyrd om, at han ikke samler op på, hvordan hun leverer informationen.

Efter denne repetition ler han og producerer bagefter sin kvittering af hendes oplysning, nemlig "Iokay" med lokal intonationsstigning. Dette "Iokay" er ganske interessant. Det er tydeligvis en kvittering af en art, men spørgsmålet er for hvad. Der kunne være tale om markering af et tilstandsskift efter at have modtaget en ny information; fx ved vi ikke, om han lige har modtaget et blik fra hende, der anfægter hans behandling af det sagte som en lattervækker. Hvis det er dette, der er på spil, kunne hans "Iokay" sige noget i retning af: 'Du mener det!'. Det er også muligt at høre hans "Iokay" med tydeligt pitch reset som en kvittering til hende som person. Det kunne signalere noget i retning af, at 'her er vist en målbevidst dame, der ved, hvad hun vil'. Dvs. det modsatte af, hvad hun lige selv har signaleret. For hende lader et sådant kursus til at være noget, man tager på, hvis man er usikker om sin jobmæssige fremtid, mens det for ham tydeligvis er noget helt særligt. Det tyder på hans smagende repetition af ordet 'karriereplanlægning' og dette påfaldende "Iokay" på. Ofte bliver sådanne kurser betragtet af folk som nogle, man tager på, når man er særligt ambitiøs, og det er da en mulighed, at han deler denne opfattelse, hvorfor hendes oplysning stiller hende i det helt modsatte lys af før, hvor han var usikker på hendes karrieremål, og om hun overhovedet havde nogen.

Hans respons viser også, at informationen om kurset er ny for ham. Siden han er hendes chef, så er det formentlig noget, han har krav på at få at vide i god tid i forvejen, så han kan tage højde for det i sin tilrettelæggelse af afdelingens arbejde. Det vil sige, at turen formentlig ikke kun skal ses som en respons på spørgsmålet om karrieremålene, men også som en annoncering af hendes kursusdeltagelse.

Samtalen er optaget i september måned, og kurset er i oktober, så det er tænkeligt, at det

er ved at være på høje tid at meddele ham dette fravær. Det er ikke til at sige, om hun først nu under deres samtale kommer i tanke om, at der er noget, hun har glemt at fortælle ham, eller om hun har villet vente til denne lejlighed med at sige det, og hans spørgsmål så giver hende en anledning til at bringe det på banen. Men det er en mulighed, at der er tale om en i forvejen planlagt meddelelse, der venter på at blive sekventielt foranlediget.

Siden han er hendes chef, og det tydeligvis først er nu, han får denne meddelelse, er der endnu en mulighed, der kan have indflydelse på fortolkningen. Det er sandsynligt, at han skal give hende sin tilladelse til, at hun tager på kurset, siden det er en aktivitet, der skal foregå i arbejdstiden. Det er muligt, at medarbejderne altid får den ønskede tilladelse, så der bare er tale om en formsag, men at tilladelsen alligevel for en ordens skyld skal indhentes. Uanset hvad der er tilfældet, så gør det, at hendes ytring kan betragtes som en anmodning, der har sekventiel præference for en accept, men som modsat også løber en potentiel risiko for at få et afslag. At der er denne ekstra tolkningsmulighed underbygger ytringens potentielle ømtålelighed.

Efter hans lille "Iokay" ler han igen, og så producerer Marianne en forklaring ('account'). Hans respons på hendes oplysning får hende til efterfølgende at behandle den som en 'accountable'.

'Accountable' er ligeledes en teknisk term. En 'accountable' er ikke det samme som en 'account'. Ved at producere en 'account' eller forklaring X om Y, gøres Y til en 'accountable'. Selve redegørelsen viser, at der er noget at gøre rede for, noget der kræver en forklaring. Ved at spørge til en forklaring kan den anden i samtalen også behandle det sagte som en accountable. Princippet er det samme: Ved at behandle det sagte som noget der kræver en forklaring, så gøres det sagte til en 'accountable'. En 'accountable' er således 'en enhed der kræver fremsættelse af en efterfølgende forklaring, dvs. en enhed der har et forklaringsproblem'. Modsat en lattervækker, der kunne være latterværdig, så er en 'accountable' ikke forklaringsværdig, men forklaringsskyldig. Meget ofte er det efterfølgende eller retrospektivt, at noget gøres til en 'forklaringsskyldig'. Ligesom noget ytret ikke behøver at være morsomt for at være eller blive til en lattervækker, så er der heller ikke særlige træk, der gør noget ytret til en 'accountable'. Det er de interagerendes behandling af det sagte alene, det handler om.

Hans respons på hendes oplysning om kurset i karriereplanlægning får hende altså til efterfølgende at behandle den som en forklaringsskyldig. Hun begynder at forklare, hvordan det er et kursus arrangeret af fagforeningen, hvilket åbenbart skulle borge for seriøsiteten. Han

er nemlig af uddannelse ingeniør, mens hun har en ph.d. i teoretisk matematik, og siden er hun hentet ind i det højteknologiske firma, hvor han er hendes nærmeste chef.

Interessant nok skifter hun fra præsens til præteritum, idet hun påbegynder sin forklaring. Dette giver mere distance til det omtalte.³

Der er noget iøjnefaldende i lederens måde at behandle emnet på. Først lægger han op til, at de skal tale karriereplanlægning, eftersom han indleder en snak om karrieremål og -veje. Hun er længe tilbageholdende, eftersom hun kunne være kommet ind flere gange i løbet af hans tur i lin. 106-111. Først da der tydeligt er overgangsrelevans, kommer hun ind. Og hun svarer ikke på spørgsmålet om, hvilken retning hun gerne vil gå i, men derimod responderer hun på hans tematiserede usikkerhed ved selv at tilstå en usikkerhed mht. til sin fremtid. Hun lancerer derefter det, der for hende er løsningen på problemet, nemlig et kursus. Dette behandler han så som en morsomhed.

Der er andre steder i samtalen, hvor hun producerer lattervækkere, og de ler sammen i skøn samdrægtighed. I dette tilfælde tyder hendes respons imidlertid på, at der her *ikke* er tale om en lattervækker fra hendes side, i hvert fald ikke en ren lattervækker. At hun ikke ler med, og siden begynder at forklare sig, tyder på, at 'så sjovt er det altså heller ikke'. Tværtimod er det hans latter, der gør det sagte til en forklaringsskyldig. Siden han ler af det og tydeligvis finder det morsomt, så begynder hun at forklare sig. Det er med denne respons, altså produktionen af forklaringen, at hun viser, at han havde opfattet hendes tur forkert. Det var ikke ment som en morsomhed, og det viser han da også hurtigt, at han erkender, eftersom han begynder at producere velvillige responsmarkører i form af fortsættelse ('continuers'), der opmuntrer hende til at fortsætte forklaringen.

Når hun dermed efterfølgende viser ham, hvordan det sagte skulle have været forstået, giver hun også os som udenforstående i forhold til samtalen et vink om, hvordan hendes intonation skulle afkodes. Den prosodiske markering var ikke ment som en morsomhed. Det efterlader muligheden for, at der er tale om en distancemarkør.

Det næste eksempel stammer fra en dagligdags telefonsamtale mellem et midaldrende ægtepar, hvor han ringer hjem til hende fra sin arbejdsplads. Ægteparret har et igangværende og ikke-

³ Annette Grindsted gjorde mig opmærksom på dette.

afklaret emne fra en tidligere samtale. Manden skal den efterfølgende dag på forretningsrejse til Oxford, og hustruen, der er hjemmegående, vil gerne med. De har venner i en nærliggende by, som de kunne overnatte hos. Jeg har fokus på den ytring, hvor hun foreslår dette (lin. 4-7).

Excerpt 2

Leslie and Skip, 6:25-7:14 (H:SO88(II):2:1:6.)⁴

- 25 (0.2)
26 Leslie: .hhh |Where you goin' to sta:l:y.
27 (0.5)
1 Skip: |Well I don't know whether we're gonna stay or come back yet
|ehm it c'd be difficult I expect to get a hotel in Oxford at
|this short not|ice,
4 Leslie: [.hhhhh Well I wz goan to say if |I |came with |you p'haps we
|could stay in akh-(.) in: Hat'n'm |for the night.|
7 |(.)
8 Leslie: [.hhhhh|hhhhh |hmhhh
9 (1.3) |((kik |kok kæk))
10 Skip: |Well I sh' be with this other chap. He won't
|wanna do tha:|t.
12 Leslie: [.hhhhh |hOh:.
13 (0.3)
14 Leslie: Oh I |see.

Manden vil tydeligvis ikke have hende med; han angiver senere at finde det akavet at være den eneste fra firmaet, der har sin hustru med; og han skal desuden af sted med en kollega.

Hun derimod betragter turen som en behagelig afveksling fra hjemmelivet og synes, at de skulle overnatte hos nogle af deres venner, som bor i nærheden. Med til historien hører også, at hustruen ingen steder tager uden sin store hund; hvis familien skal på ferie et sted, hvor hunde ikke er velkomne, så bliver hun hellere alene hjemme med hunden (og familien ændrer ikke rejseplaner). Så hendes deltagelse i turen ville også indebære hundens tilstedeværelse.

Samtalen mellem dem er lidt anspændt både op til den udvalgte sekvens og efter. Manden ringer hjem til konen fra arbejdet 'bare for at høre, hvordan det går', og drøftelsen af Oxfordturen ligger først i slutningen af samtalen. Det er en mulighed, at hele samtalen udspiller sig med henblik på at få afgjort mellemværendet omkring Oxfordturen. Det er mit indtryk⁵, at

⁴ Denne sekvens er venligt udlånt af Gail Jefferson, der har optaget og udskrevet den i forbindelse med et forskningsprojekt om britisk-engelske dagligdagssamtaler.

⁵ Det ville føre for vidt og bryde tråden i min argumentation at dokumentere dette 'indtryk' analytisk. Det er dog ikke et intuitivt, men et analytisk funderet indtryk, der først og fremmest baserer sig på at have arbejdet

manden finder det ubehageligt at skulle afvise konen, og at hun på forhånd er klar over, at et afslag er en mulighed. Først bringer hun emnet på bane ved at spørge til, hvor han skal bo henne.

Hans svar på dette spørgsmål er dispræfereret.⁶ Først er der en pause, inden han svarer, og når han endelig svarer, så er det undvigende. Han siger ikke, at han ikke ved det, men kommer i stedet med en forklaring på, hvorfor han ikke kan oplyse noget om hotellet. Han arbejder i en større virksomhed og skal til Oxford for at deltage på firmaets vegne i en retssag om en arbejdsskade. Det turde være sandsynligt, at firmaet har sørget for hotel til de afsteddragende medarbejdere. Det er et pudsigt svar, der lidt lyder som om, at han gerne vil være uden for rækkevidde, à la 'nej, jeg tror ikke, du kan få fat på mig, vi sidder jo i møde hele dagen, og bagefter er jeg jo nødt til at gå ud med de andre, ved du, og så bliver det for sent til at jeg vil ringe hjem og vække dig'. Nu er det her jo lidt ondt gætteri; det interessante er, hvordan hun opfatter det sagte. Og det afslører hun i sin næste tur, som er den tur, jeg har i fokus.

Hendes tur er designet som et aflyst forslag. Hun gør retrospektivt sin første tur i linje 26 til et forvarsel ('preliminary') på linje med 'skal du noget i aften'. Efter en sådan indledende forespørgsel kan man se den andens reaktion, inden man vover sig ud i at invitere vedkommende. Hvis den anden fx siger: 'Ja, du, jeg har en masse vasketøj, jeg skal have ordnet', så er den naturlige næste tur: 'Nå, det var en skam, for ellers ville jeg have spurgt, om du ville med i biografen'. Og det er et aflyst forslag.

Nu er ytringen 'skal du noget i aften' så konventionaliseret, at når man hører sådan en, så ved man godt, at der er et eller andet forslag på vej, oftest en invitation. Det er derfor man kan komme til at dumme sig, hvis man forventningsfuldt svarer: 'Nej, hvad tænkte du på?', og den anden så svarer: 'Fint, så gad du måske hjælpe mig med at flytte?'.

Men det er ikke sådan noget, der foregår i lin. 26. Hendes spørgsmål her har ikke karakter af at være en forvarsel. Men det ændrer hun det efterfølgende til, og hans respons på

med den samlede samtale i tre dage fra morgen til aften sammen med andre danske konversationsanalytikere på et ph.d.-kursus på Odense Universitet i efteråret 1997 ledet af Gail Jefferson, og dernæst mit videre arbejde i forbindelse med denne analyse. Brug af data i denne artikel tager jeg naturligvis selv ansvar for.

⁶ Præference er et konversationsanalytisk begreb, der ikke har noget med personlige præferencer at gøre (Sacks 1987/1973, Pomerantz 1984, Schegloff 1988). Det er et teknisk begreb, der dels beskæftiger sig med, om en første tur får en sekventielt præfereret respons som næste tur, og dels beskæftiger sig med den måde responsen er designet på. Et forslag har således præference for accept og helst i et overbevisende, klart og prompte svar.

denne indledende tur får hende til at aflyse forslaget.

Eller gør hun? For efterfølgende behandles denne tur af begge parter, som om der er fremsat et forslag, der har præference for accept. Han svarer dispræfereret: Meget forsinket, for det første, hele 1,3 sekunder går der, inden han svarer.

Gail Jefferson har undersøgt folks forhold til pauser i samtaler og fundet frem til, at der er en grænse omkring pauser på 1 sekund (Jefferson 1983). Er de længere end 1 sekund, begynder de interagerende at behandle dem som problematiske.

Efter denne pause kommer han med en forklaring på, hvorfor det ikke kan lade sig gøre, og han har oven i købet en tredjemand at give skylden. Og dette responderer hun på med tilstandsskiftemarkører, der demonstrerer, at hun nu har fået en ny information, og at dette har fået hende til at indse, at forslaget ikke kan komme igennem.

Tilbage til den tur, hvor hun aflyser forslaget (lin. 4-7): Der er en iøjnefaldende fremhævelse af "I" i "I wz goan" og "if I came" i lin. 4, henholdsvis med tryk og med tryk kombineret med opadgående lokal intonationsbevægelse. Man kan hævde, at hun gør sig selv til fokus, når hun understreger sig selv så meget. Det er derved hende som person, der vil blive afvist, og ikke bare forslaget. Uanset om det er bevidst eller ej, konstruerer hun turen, så den er svær at afvise.

Men der er noget andet ved hendes intonation, der springer i øjnene. Der lader til at være en rytmisk organisering på linje med i det forudgående eksempel:

```
/ Well I /  
/ wz goan /  
/ to say /  
/ if I /  
/ I came with /  
/ I you /  
p'haps we could stay in akh-(.)  
in: Hat'n'm lfor the night.1
```

Det er en rytme på to beat med prosodisk udhævning af det andet beat.

Hendes tur består af tre turkonstruktionsenheder. Den første enhed er et forvarsel ('preface'), den anden er en eksplicit hvis-konstruktion projicerende en hvis-så-konstruktion, og den tredje er en implicit så-konstruktion. Fordelingen af betonedede stavelser er i de første to enheder markant tættere end i den sidste.⁷ Og umiddelbart forekommer det ikke at være en

⁷ Harrie Mazeland gjorde mig opmærksom på dette.

tilfredsstillende forklaring, at hun bruger tryk til at markere fokus, sådan som man normalt ville sige inden for lingvistikken.

Jeg har på nuværende tidspunkt svært ved at overskue, hvad denne rytme udretter interaktionelt; men den 'gør' noget. Hun er så omhyggelig med at lægge distance til sin forespørgsel, at det nærmest er påfaldende: Placering sent i samtalen og tæt på sidste øjeblik inden hans afrejse, den sekventielle organisering, jeg-fremhævelsen og intonationsbevægelserne.

Al den energi, der lægges i at markere distance, giver mistanke om, at hun tværtimod er stærkt engageret i forslaget. Men det må hun af en eller anden grund camouflere. Der må være noget på spil for hende. Måske består det penible i det potentielt facekrænkende i, at hustruen skal bede sin mand om tilladelse til noget, hun rigtig gerne vil, men ikke selv har mulighed for at beslutte, og at manden skal understrege denne asymmetri ved at give hende et afslag. Bare ved at spørge ham om det placerer hun sig selv i et asymmetrisk forhold til ham, og det uanset om han siger ja eller ej. Måske består det delikate bare i, at hun vældig gerne vil afsted, og ikke har lyst til at få et afslag. Det finder vi aldrig ud af. Et fagligt mere overkueligt spørgsmål er, hvor meget man kan sige ud fra intonationen alene.

Konklusion

Intonationsbevægelserne i de gennemgåede eksempler er efter min opfattelse meget iøjnefaldende og afvigende fra ikke bare samtals lokale kontekst, men også samtalen som et hele. Og i hvert tilfælde forekommer disse intonationsbevægelser, idet den talende skal introducere noget penibelt, det være sig et forslag eller en anmodning, der har stor sandsynlighed for at modtage et afslag, eller fremsættelsen af en information, der kan modtage afstandtagen.

Disse ytringer har påkaldt sig min interesse, fordi det lader til, at selve intonationen gør et vigtigt stykke interaktionelt arbejde. Et bud på, hvad dette kunne være, er, at det kan være en strategi til at bringe et potentielt følsomt emne på bane. Ved hjælp af disse intonationsbevægelser kan der signaleres en usikkerhed og/eller distancering til emnet.

Det er min hypotese, at ligesom tryk kan udhæve et ord, således kan den såkaldte rutschebaneintonation eller rytmiske organisering udhæve en hel turkonstruktionsenhed og markere den samlet. Denne markering kan angive distance eller følsomhed. Det er også muligt, at disse markante intonationsbevægelser fungerer som den talendes 'doing being delicate', 'jeg

gør at markere at ville sige noget delikat', således at selve markeringen er det, der gør det ytrede delikat.

Da jeg holdt dette foredrag, foreslog en kollega⁸, at hvis nogen nogle dage inden havde spurgt ham, hvad han skulle torsdag og fredag, så ville han formentlig have anvendt det samme intonationsmønster, når han svarede 'Jeg skal til 7. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog'. Denne kommentar fik mig til at spekulere over, om der kunne være et aspekt af forudplanlagthed i rutschebane-ytringerne. Hvad angår uddraget fra medarbejderudviklingssamtalen, så var der som tidligere diskuteret en mulighed for, at Marianne havde forberedt sig på at skulle bringe meddelelsen om sin kursusdeltagelse. Og med hensyn til telefonsamtalen, så rapporterer Leslie selv om forudplanlægning, idet hun siger "Well I wz goan to say". At der kunne være dette aspekt af forudplanlagthed, kunne forklare den retoriske velformethed i leveringen af ytringerne. Det er imidlertid ikke noget, vi vil kunne sige noget sikkert om, eftersom vi ingen mulighed har for at vide, hvad de talende har tænkt. Men jeg finder selv muligheden interessant.

Problemet med at knytte et fænomen som denne rutschebaneintonation, eller hvad vi nu ender med at kalde den, sammen med holdningsmarkeringer som fx distance er, at det lidt er en fægten i blinde. Egentlig burde man se på en stor samling delikate ytringer i deres sekventielle omgivelser og se på, hvordan deres intonationsmønster er, og så burde man se på andre måder at udtrykke ømtålelighed eller distance på, og endelig burde man naturligvis se på alle de gange, der optræder lignende intonationsmønstre, for at se om de også bruges i andre typer sekventielle omgivelser. Og alt dette har jeg slet ikke gjort, så jeg vil være forsigtig med at generalisere mine iagttagelser, og i stedet betone, at der her er tale om foreløbige betragtninger.

Udskriftssymboler:

- ↑ og ↓ lokale intonationsbevægelser, henholdsvis pitch op og pitch ned
- > jamen < udtales hurtigt
- : lydforlængelse
- afsnuppet ord eller stavelse, ('cut-off')
- = direkte påhængt forudgående tur eller turkonstruktionsenhed ('latched on')
- (.) mikropause, pause på under 0,2 sekund
- (0,7) pause på 0,7 sekunder
- °jamen° udtales sagte

⁸ Finn Køster fra Institut for Dansk Dialektforskning, KU.

*	udtales knirkende
jamen	tryk på understregede stavelse
§	udtales meget tydeligt
.hh	tydeligt hørbar indånding
hh	tydeligt hørbar udånding
(())	usikker afkodning
[og]	overlap start, henholdsvis øverste og nederste tur
] og]	overlap slut, henholdsvis øverste og nederste tur

Litteratur

- Couper-Kuhlen, Elizabeth. 1992. Contextualizing discourse: The prosody of interactive repair. Peter Auer & Aldo di Luzio (red.). *The Contextualization of Language*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins:337-364.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth. 1998. On high onsets and their absence in conversational interaction. manuskript fra foredrag v. IPrA, Reims, France.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Margaret Selting. 1996. Towards an interactional perspective on prosody and a prosodic perspective on interaction. Elizabeth Couper-Kuhlen & Margaret Selting (red.). *Prosody in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press:11-56.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Peter Auer. 1991. On the contextualizing function of speech rhythm in conversation: question-answer sequences. J. Verschueren (red.). *Levels of Linguistic Adaptation*, Vol. II. Amsterdam: John Benjamins:1-18.
- DuBois, J.W., S. Schuetze-Coburn, S. Cumming & D. Paolino. 1993. Outline of discourse transcription. J.A. Edwards & M.D. Lampert (red.). *Talking Data: Transcription and coding in discourse research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum:45-89.
- Grønnum, Nina. 1992. The groundworks of danish intonation. An introduction. Copenhagen: Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen.
- Jefferson, Gail. 1983. Notes on a Possible Metric which Provides for a 'Standard Maximum' Silence of Approximately One Second in Conversation, *Tilburg papers in language and literature* 42, Tilburg.
- Local, J.K., J. Kelly & W.H.G. Wells. 1986. Towards a phonology of conversation: turn taking in Tyneside English. *Journal of Linguistics* 22:411-437.
- Pomerantz, Anita. 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. J. Maxwell Atkinson & John Heritage (red.). *Structures of Social Action. Studies in Conversation Analysis. Studies in Emotion and Social Interaction*. Cambridge, UK: Cambridge University Press:57-101.
- Rischel, Jørgen & Hans Basbøll (red.). 1995. *Aspects of Danish Prosody*, Rask Supplement vol. 3, vii. Odense University Press.
- Sacks, Harvey. 1987/1973. On the preference for agreement and contiguity in sequences in conversation. Button, G. & J.R.E. Lee (red.). *Talk and Social Organization*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Schegloff, Emanuel A. 1980. Preliminaries to preliminaries: "Can I ask you a question?". *Sociological Inquiry*, 50(3/4):104-52.
- Schegloff, Emanuel A. 1988. On an Actual Virtual Servo-Mechanism for Guessing Bad News: A Single Case Conjecture. *Social Problems*, Vol. 35, No. 4, October 1988.

- Selting, Margret. 1996. On the interplay of syntax and prosody in the constitution of turn-constructional units and turns in conversation. *Pragmatics* 6:371-388.
- Simpson, JoEllen M. 1994. Regularized Intonation in Conversational Repetition. Barbara Johnstone (red.): *Repetition in Discourse. Interdisciplinary Perspectives*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.